

Kristina, Möklinta, Norrby och Sala sockenkyrka

Installation av larm

Antikvarisk kontroll

Sala stadsförsamling, Möklinta socken, Norrby socken, Sala landsförsamling
Västmanland och Uppland

Helén Sjökvist

Innehållsförteckning

Inledning.....	2
Bakgrund.....	2
Kristina kyrka.....	2
Möklinta kyrka.....	2
Norrby kyrka.....	3
Sala sockenkyrka.....	3
Genomförande.....	3
Kristina kyrka.....	3
Möklinta kyrka.....	4
Norrby kyrka.....	4
Sala sockenkyrka.....	4
Övrigt.....	4
Bilder.....	5
Referenser.....	6
Otryckta källor.....	6
Litteratur.....	6
Tekniska och administrativa uppgifter.....	6

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2008

Foto: Samtliga foton av författaren om annat ej anges.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-86019-04-4

Tryck: Kulturmiljövård Mälardalen 2008.

Figur 1. Kyrkorna markerade på Gröna kartan. Skala 1:100000. Från norr räknat syns Möklinta kyrka, Sala sockenkyrka, Kristina kyrka och Norrby kyrka.

Inledning

Under 2006 har de fyra kyrkorna i Sala samfällighet försetts med brand- och inbrottslarm. Arbetet har stått under antikvarisk kontroll av Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen.

Bakgrund

Kristina kyrka

Silverbrytningen vid Salberget går sannolikt tillbaka till slutet av 1400-talet och den hade en första höjdpunkt under 1530- och 40-talen. Ett ansevärt samhälle, Gruvbyn, uppstod tidigt söder om gruvan, men Sala fick stadsprivilegier först 1624, då som en ny och noga planerad stad ca 3 km från gruvan.

Kristina kyrka i Sala invigdes 17 år senare, i december 1641, som ny kyrka för Sala stadsförsamling. Den ersatte då det gamla kapellet vid gruvbyn. Kyrkan kallas idag även rosenkyrkan med anspelning på de rosendekorationer som tillkom vid den inre omdaning 1905-06.

Den stadsbrand som drabbade Sala 1736 kom även att drabba kyrkan.¹ Taket och spiran störtade ned och krossade valven. Av kyrkan stod endast väggarna och två valvbågar kvar efteråt. Långhuset återuppbyggdes och den gamla nedstörtade tornspiran ersattes med en lägre som täcktes med koppar precis som den föregående. Sakristian utvidgades även mot öster i och med ombyggnaden efter branden.

Möklinta kyrka

Möklinta kyrka ligger högt belägen på Möklintaåsen och dominerar den omgivande bebyggelsen och landskapet. Kyrkobyggnaden är troligen uppförd under 1470-talet i gotisk stil. Den brukar sägas tillhöra en grupp kyrkor som kallas "Torsängs-Nysåtrgruppen", vilka är rektangulära och tegelornerade grästenskyrkor av en typ som finns i norra Svealand.² Socknen finns emellertid omtalad första gången redan 1339. kyrkans interiör präglas bland annat av de så kallade gubbvalven och det stora altarskåpet som härstammar från Antwerpen omkring 1510.

Kyrkans takresning förändrades efter en brand i maj 1789.³ Det branta medeltida taket ersattes med ett för tiden mer modernt tak med avfasade gavlar och brutet tak. 1932 genomfördes dock en restaurering vid vilken man återskapade den branta takresningen.

Porten in till vapenhuset på kyrkans södra sida kan ev. ha medeltida ursprung. Eftersom smidet är av något olika karaktär tror man att det kan härstamma från något olika tider. Smidet runt nyckelhålet och de franska liljorna tros vara äldst

---

¹ Ahlberg 2000 s. 211.

² Lannergård 1979 s. 7.

³ Ahlberg 2000 s. 172.

medan de sirliga gren och bladverken, pentagrammen och vapensköldarna kan vara senare.

Norrby kyrka

Legenden säger att det skulle byggts en kyrka i Norrby tidigt, kanske som den första i bygden⁴. Den tidigare stenkyrkan på platsen antas ha blivit uppförd omkring 1300. Platsen för kyrkan har alltså en kontinuitet på omkring 700 år. Dateringen av den äldre kyrkan görs med utgångspunkt i planformen med långhus med rakt avslutat, avsmalnande kor som är vanligt förekommande bland folkungatidens uppländska kyrkor.⁵

Kyrkan genomgick flera ombyggnader under 1700-talet. 1886 – 87 genomgick kyrkan en ombyggnad, som i det närmaste var en nybyggnad, efter ritningar av arkitekten Gustaf Dahl som även ritat Kungliga biblioteket. Ombyggnationen innebar att ytterväggarna byggdes på och fick nya listverk i putsen vilket gav kyrkan en för tiden modern utformning. Man byggde även klart det västtorn man påbörjat redan på 1700-talet. Fönsteröppningarna försågs med nya gjutjärnsfönsterbågar och kyrkans långhus fick ett nytt mer högre yttertak som täcktes med skiffer.

Sala sockenkyrka

Sala sockenkyrka uppfördes någon gång omkring år 1300.⁶ exteriört har kyrkan kvar sin ursprungliga emdeltida prägel även om den genomgått vissa förändringar. Omkring år 1500 gjordes en nordlig utbyggnad för finska invandrare, verksamma vid den då expansiva Sala gruva.⁷ Denna tillbyggnad revs under 1600-talet men ersattes med en tillbyggd korsarm under 1750-talet.

Framförallt är kyrkan känd för sin rika utsmyckning med målningar av Albertus Pictor, vilka tillkommit under 1460-talet. Ur byggnadshistorisk synvinkel är även den bevarade medeltida takstolen av stort intresse.

Genomförande

Kristina kyrka

Kristina kyrka hade sedan tidigare ett brandlarm installerat, varför endast inbrottslarm var aktuellt i detta projekt.

I vapenhuset/tornet placerades en siren över de senare tillkomna förråden. Manöverpanelen för larmet fästes på den norra av dessa inbyggnader direkt innanför dörren. Eldragningar mm utfördes invändigt i förråden.

I det södra vapenhuset fästes en detektor till vänster om dörren ovanför kapitalet på pelaren. I sakristian placeras detektorn tillsammans med övriga befintliga installationer i det sydvästra hörnet. Inne i kyrksalen placeras en detektor vid ingången på norra sidan, vid installationen för befintlig högtalare.

---

⁴ Ahlberg

⁵ Bonnier s. 278.

⁶ Ahlberg 2000 s. 214.

⁷ Hammarskiöld 2005 s. 4.

Möklinta kyrka

Brandlarmet utfördes i huvudsak i form av ett samplande system med dragning av rör på vinden. Utrustningen för systemet placerades i en läktarunderbyggnad. Eftersom ljuskronorna inte satt i valvets högsta punkt har i några fall små hål borrats i valvet för brandlarmet. I vapenhuset och sakristian kompletterades anläggningen med ett radioburet system. Manöverpanelen monterades på läktarunderbyggnadens västra sida. En siren monterades på läktarunderbyggnadens västra sida. Vitt blyxtljus placerades över dörren till läktarunderbyggnaden.

Västingången har försetts med en diodskylt. Larmknappen placerades vid ljusbrytaren vid västingången. Vid sydingången placerades larmknappen t.v. om dörren i smygen. I sakristian monterades en efterlysande skylt. Rörelsedetektor monterades vid pelare i nordväst. I Mariakoret placerades en rörelsedetektor i sydvästra hörnet.

Norrby kyrka

Brandlarmet utfördes i huvudsak i form av ett samplande system med dragning av rör på vinden med insugningsmöjlighet från valven. Själva samplingsutrustningen placerades i förrådsutrymmet i vapenhuset liksom manöverpanelen. Sirenen placerades i vapenhuset, under trappan till tornet. Det samplande systemet kompletterades även med ett radioburet system för mindre biutrymmen samt utrymmet under läktaren, vapenhus och sakristia.

En diodskylt placerades över syd respektive nordingång, på den skiva som sitter över dörrarna. En diodskylt placerades även mot väster. Inne i gången mellan torn och kyrksalen placeraades endast en efterlysande skylt. Larmknappen placerades i smygen på syd och nordingången. Rörelsedetektorer placeras inne i de smygar som finns på nord och sydsidans vägg. En rörelsedetektor placerades även i sydvästra hörnet av vapenhuset.

Sala sockenkyrka

Brandlarmet utfördes i form av ett samplingsystem med dragning på vinden och har sina insugningsrör vid ljuskronorna. Samplingsystemets central placerades på vinden eller i befintlig central i sakristian. Manöverpanelen placerades till höger om dörren in till långhuset.

I långhuset sätts en smal diodskylt över söderingången. Norringången hade en befintlig skylt sedan tidigare, men denna byttes mot en diodskylt som passar bättre i miljön. En detektor sätts ovanpå skåp i sydvästra hörnet. En siren med blyxtljus placerades under läktaren i smygen mellan trappan och träbjälken mot norr. Inne i sakristian placerades en efterlysande skylt vid det östra fönstret. I det södra vapenhuset monterades rörelsedetektor på dörrkarmen. I långhuset placerades en rörelsedetektor under läktaren.

Övrigt

Generellt sett bör kablar för eldragningar till exempelvis diodskyltar målas in i bakgrundskulör.

Bilder

Figur 2. Möklinta kyrka, sydingång sedd från långhuset.
Figur 3. Möklinta kyrka, detektor i valvet.

Figur 4. Sala sockenkyrka, sydingång med diodskylt.
Figur 5. Sala sockenkyrka, siren med blixtljus på västsidan av bjälke under läktare.

Figur 6. Sala sockenkyrka. Installationerna under läktartrappan är uppsatta på en skiva för att minska antalet fästpunkter.
Figur 7. Sala sockenkyrka, rör för samplingsystemet draget strax under nocken.

Referenser

Otryckta källor

Hammariskiöld, Rolf. 2005. Karakterisering av Sala sockenkyrka. Västerås stift.

Litteratur

Ahlberg, Hakon. 2000. *Västmanlands kyrkor i ord och bild*. Borlänge.

Bonnier, Ann Catherine. 1987. *Kyrkorna berättar. Upplands kyrkor 1250-1350..*: Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Uppsala.

Lannergård, Sven. 1979. *Möklinta kyrka*. Avesta.

Sjökvist, Helén. 2005. *Exteriör renovering av Möklinta kyrka 2004*. Västmanlands läns museum, Kulturmiljöavdelningen 2004:B29.

Sjökvist, Helén. 2005. *Kristina kyrka - omläggning av tak på sakristian*. Västmanlands läns museum 2004:B34.

Tekniska och administrativa uppgifter

Kulturmiljövård Mälardalen nr:	06094
Länsstyrelsen dnr:	433-11749-2006
Fastighetsbeteckning:	Sala Kristina 4:238 Möklinta Prästgård 5:1 Norrby Prästgård 1:2 Sala Klockargård 1:2
Landskap:	Västmanlands län: Kristina kyrka, Möklinta kyrka, Sala sockenkyrka. Uppland: Norrby kyrka.
Län:	Västmanlands län
Socken:	Sala stadsförsamling Möklinta socken Norrby socken Sala landsförsamling
Kommun:	Sala
Ägare-beställare:	Sala, Norrby, Möklinta samfällighet
Entreprenör:	Skanska Electro AB
Antikvarisk kontroll:	Kulturmiljövård Mälardalen Helén Sjökvist Stora gatan 41 722 12 Västerås